

INTERVIEW MET **ADOLFO NICOLÁS SJ** **ALGEMENE OVERSTE VAN DE** **SOCIËTEIT VAN JEZUS**

*Afgenomen door Oskar Wermter sj
tijdens het derde bezoek van
Pater Generaal aan Afrika,
in Harare - Zimbabwe,
21-12-2009.*

U bent heel vertrouwd met Azië. Volgens uw eerste indrukken in Afrika, waar ziet u, verschillen met Azië in de Afrikaanse Kerk en samenleving?

Laat me vooraf stellen dat ik in Azië uit ervaring heb geleerd mijn eerste indrukken nooit meer te vertrouwen. Eerste impressies zijn altijd vertekend door vorige ervaringen, door verwachtingen en vooroordelen. En ten tweede, het heeft me tijd gekost eer ik me realiseerde dat er niet zo iets bestaat als “Azië”, een concept dat men in één adem zou kunnen afhandelen. Azië is een continent met vele landen, talloze volkeren, culturen, tradities en historische verhalen.

Zolang dit continent me nog toeschijnt als “één Afrika”, heb ik er nog altijd niets van begrepen. Wel hoop ik van harte dat, naarmate mijn kennis van Afrika toeneemt, ik vele volken, talen, tradities en culturen leer kennen. Elke vergelijking zal dan naderhand preciezer omschreven zijn en ook wat magertjes uitvallen. Ik vind het erg moeilijk – om niet te zeggen onmogelijk – Azië en Afrika te vergelijken, en ik moet u vragen: over welk Azië en over welk Afrika had u het willen hebben?

De Sociëteit van Jezus zal ‘Secretarissen’ aanstellen voor de dialoog met wereldgodsdiensten: het Hindoeïsme, de Islam en het Boeddhisme. Hoe ziet u de dialoog met de Afrikaanse traditionele godsdiensten; en met de hedendaagse Afrikaanse godsdiensten, met onder andere de nieuwe religieuze bewegingen, inlandse Christelijke kerken geleid door profeten of profetessen, en de Pentecostale groeperingen?

Voor ik hierop een antwoord geef wil ik eerst twee puntjes aanstippen. Allereerst, zoals je kon lezen in mijn rondschrijven over dit onderwerp, elke Secretaris voor dialoog met andere godsdiensten zal blijven wonen in zijn eigen werkomgeving. Het is mijn overtuiging dat dialoog interessant wordt als de basis in beweging komt, op de plek zelf waar mensen hun godsdienst beleven. En ook dat we een onderscheid moeten maken: de dialoog met het Boeddhisme is niet dezelfde dialoog die we met de Islam voeren. Mat andere woorden, wanneer er dialogen op gang komen op het niveau van het gewone leven in de Kerk en in de maatschappij, dan pas overwegen we hoe we gelijklopende initiatieven en ervaringen kunnen gaan coördineren. Ik zou niet graag iemand aan de top zien, die daar hoog en droog zit zonder voeling met wat er leeft onder de mensen. Ik kijk met veel verwachting uit naar een

dialogoog met diepgang, een die de wortels raakt van het leven. Dan pas kan men beginnen denken aan het benoemen van een Secretaris.

Dit voert me naar mijn tweede punt: Ik hoop vurig dat jezuïeten zo met mensen kunnen omgaan dat men "van hart tot hart" spreekt. Van zodra zulk een gesprek op dreef komt, gaan ook religieuze lagen spontaan bovendrijven en deel uitmaken van de dialoog. Er leeft een hardnekkige misvatting onder Europeanen, ook onder geleerden, die beweren dat traditionele religies minder ontwikkeld, primitiever of minder gesofisticeerd zouden zijn dan onze godsdiensten. Het feit is dat het religieuze ons hele leven doordringt. Ook het latente of openlijke gedrag van de meest agnostische, of de meest uitgesproken geseclariseerde, moderne Europeaan valt perfect binnen de categorieën van traditionele religie. Een Japanse onderzoeker toonde aan dat Europeanen "animistisch" waren, en dat ze zich vandaag als dusdanig blijven gedragen, ook al horen ze dat niet graag. Ik hoop dat onze jezuïeten de dialoog ernstig aanvaarten, de traditionele godsdiensten grondig zullen bestuderen, en wegen openen voor creatieve en diepgaande gesprekken. Dialoog doet ons de verborgen zin in de eigen traditie ontdekken. Dan openen zich ook perspectieven voor uitzuivering en groei; mogelijkheden die we zonder dialoog nooit opmerken.

Met die twee puntjes vooraf kan ik uw vraag behandelen.

Ik denk dat de dialoog niet moet gericht zijn op ideeën, systemen of concepten, maar op levende mensen. Persoon wordt ik door dialoog. Van belang zijn niet de onderzoeksterreinen waarin ik uitblink, maar wel de mensen. Al dialogerend komen we op het spoor van traditionele en nieuwe vormen van religiositeit, oeroude en actuele angsten, de behoefte aan antieke en hedendaagse rituelen, en aan beproefde en experimentele wegen van innerlijke bevrijding. In elk geval is het duidelijk dat ons geloof nog heel veel aan diepte moet winnen en dat we met een zeer brede vorming moeten toegerust zijn vooraleer we onze gesprekspartners hierin wegwijs kunnen maken.

"Inculturatie" is een sleutelwoord in Afrikaanse theologie. Waar zou hier het accent moeten liggen: op liturgie, ecclesiologie, huwelijk & familie, religieus leven, of burgerzin & goed bestuur - sociale gerechtigheid?

Ik denk niet dat we al die vakgebieden zo strikt van elkaar kunnen gescheiden houden. Zoals alle groeiprocessen in ons leven en denken die met cultuur te maken hebben, volgt ook inculturatie geen uitgestippeld plan of een theorie. Het komt tot stand wanneer de betrokkenen zich vrij genoeg voelen om hun eigen ervaringswereld uit te drukken binnen een mentaal en interactief kader waar ze zichzelf kunnen zijn. Dat geldt zowel voor liturgie als voor ecclesiologie, huwelijk, religieus leven en sociale gerechtigheid. Cultuur gaat zo haar eigen gang, groeit onophoudelijk, verandert, past zich aan, reageert op nieuwe gebeurtenissen en op de wisselvalligheden in eigen milieu... Kortom, inculturatie is een manier van doen en laten binnen die weidse context van al wat het menselijk leven kan omvatten. Een ontmoeting tussen cultuur en geloof is dan ook een voortdurende kruisbestuiving en hopelijk ook een bron van groei en uitzuivering.

Vindt u het niet gevaarlijk dat de jezuïeten wegens hun grote ijver in sociaal werk en voor sociale ontwikkeling 'geseculariseerd' of vervreemd kunnen geraken van het priesterschap, en zelfs van de Kerk? Ik stel de vraag in het kader van het Jaar van de Priester.

Alles hangt af van de spirituele en menselijke diepgang die we hebben bereikt in ons leven. Sociaal werk kan me inderdaad afleiden van het geestelijk leven. Maar het kan ook precies de weg zijn om de levende God te ontmoeten in de lijdende mens. Gisteren nog kreeg ik een boek van een auteur die schreef over een jezuïet die priester-arbeider was geworden en een hoog mystiek leven leidde in zijn nieuwe milieu. De titel is: "God, Vriendschap en de Armen. Het Leven van Egied Van Broeckhoven, een Jezuïet-arbeider". Die jezuïet begreep zijn roeping als de taak om de mensen die hij ontmoette de mystieke diepte van de vriendschap te laten ontdekken. Wanneer we beseffen dat een van de dimensies van het priesterschap er juist in bestaat om mensen dicht bij God te laten komen, dan kan sociaal werk nooit vervreemden. Aan de andere kant, iemand die enkel voor sociale gerechtigheid werkt om kortstondige successen te scoren, kan gemakkelijk weggroeien van zijn spirituele opdracht en de dupe worden van de resultaten van eigen inzet.

Zimbabwe kampt met slecht bestuur, corruptie en geweld, en vecht om er weer bovenop te komen met een nieuwe, democratische grondwet. Denkt u dat democratie – beleid met burgerparticipatie – een kans maakt? Gaat u zover om te zeggen dat democratie van christelijke oorsprong is en we daarom verplicht zijn het aan te bevelen? Kunt u hierop antwoorden tegen de achtergrond van uw rijke ervaring in andere ontwikkelingslanden, voornamelijk in Azië?

Uit mijn ervaring kan ik enkel zeggen dat democratie groeit in een land naarmate onderwijs er toeneemt. En daarmee bedoel ik niet een Westerse opvoeding, maar de algemene mogelijkheid kennis op te doen, de realiteit te verstaan en oordeelkundig te handelen. Wanneer een bevolking geen essentiële en objectieve informatie krijgt, wanneer ze de kans niet krijgt juiste en valse oplossingen correct in te schatten, wanneer hun oordeel wordt verduisterd door propaganda, onderdrukking en oppervlakkige slagzinnen, en wanneer het nemen van verantwoorde beslissingen praktisch onmogelijk wordt gemaakt, dan kan men niet spreken van echte democratie.

In die zin zijn we allemaal voorstander van democratie omdat we menselijke ontplooiing en volwassenheid hoogschatten. Dat is geen keuze voor een politiek systeem of een politieke partij. Wij waarderen het als mensen kansen krijgen om te groeien, keuzes te maken, de werkelijkheid te doorgronden en te handelen met inzicht. We appreciëren eerlijke informatie en een opvoeding die de mens in staat stelt te begrijpen, te oordelen en zich verantwoordelijk te gedragen. Als dat democratie is dan ga ik ervoor. Dat is geen partijdigheid want dat maakt onmondig, terwijl we juist willen dat alle burgers aan het beleid participeren in alle zaken die hen direct aanbelangen.

Het feit dat het 'democratisch' stelsel soms niet goed werkt, betekent enkel dat democratie, zoals elk menselijke organisatie, tijd nodig heeft om te rijpen en dat een aantal voorwaarden in acht moeten worden genomen. Dat vraagt geduld en toeleg. Democratie is geen "oplossing": we kunnen geen instant oplossingen verwachten vanaf het moment dat het regime in

voege treedt. Geen enkel bestel is tot zoiets in staat. Elk regime moet trouwens voortdurend gecontroleerd worden op het leveren van effectieve en redelijke resultaten.

Tussen haakjes, noteer dat ik geen flauw idee heb of democratie al dan niet van christelijke oorsprong is. Het is voor mij voldoende te merken dat men de waarden respecteert en realiseert, die in harmonie zijn met mijn christelijk geloof zoals menselijke waardigheid, correcte informatie, verantwoordelijkheidszin en zo meer. Als ik dat kan waarnemen ben ik voorstander.